

زن در تاریخ

پرونده این شماره به بررسی نقش زنان در تاریخ تحولات ایران می‌پردازد. محمل پرداختن به این موضوع لغو امتیاز تنباکو است. در این رویداد تاریخی، تسلیم بانوان حرمسرای ناصرالدین شاه در مقابل فتوای مرجع تقلید و مقاومت در برابر قدرت مطلقه شاهی صفحه دیگری از اعتبار و احترام شهروندان ایرانی در پیشگاه شرع و دین را به نمایش گذاشت. حضور موثر زنان بخصوص در واقعه تنباکو و دیگر رخدادها در نهایت منجر به پیروزی انقلاب مشروطه شد. مشروطه تنها محصول کار مردان نبود، زنان نیز در آن شرکت جستند. در جریان حمایت از علما، تاسیس بانک ملی و برخورد های مسلحانه شاهد حضور پررنگ زنان در عرصه اجتماع هستیم. زنان گاه از ظلم و ستم دولت بر علما به خروش می‌آمدند و گاه بازاریان را وا می‌داشتند تا در اعتراض به دولت بازار را ببندند. آنان برای به ثمر نشاندن انقلاب، از بذل مال و جواهرات خویش و مهم‌تر از همه اهدای جان مضایقه نکردند. تا قبل از دوران قاجاریه از حرکت جمعی زنان و نقش آنها در تحولات اجتماعی - سیاسی اطلاع درستی در دست نیست. چند موردی که در کتاب‌های تاریخی ضبط است، مربوط به نقش آنها در دفاع از میهن و حمایت از سربازان در جنگ با دشمنان است. منابع تاریخی از حضور زنان با لباس مبدل در جنگ‌های طولانی ایران و عثمانی و حتی شرکت در نبرد شهری نیز گزارش‌هایی را نقل کردند.

در دوره قاجار، زنان -همچنان که در گذشته نیز- چنین بوده در دفاع از وطن و مخالفت با زورگویی بیگانگان و حاکمان ظالم، نقش عمده‌ای داشتند. از نخستین حرکت‌های ملی و مذهبی در دوره معاصر پس از شکست ایران در جنگ‌های با روس، جنبش خودجوش مردم تهران در دفاع از زنان گرجی مسلمان شده‌ای بود که سفیر متکبر و مستبد روس (گریبایدوف) با سماجت می‌خواست با استناد به یکی از مواد عهدنامه ترکمانچای آنان را از شوهران و فرزندان خود جدا کرده و با تغییر مجدد مذهب روانه گرجستان کند. این عمل مورد اعتراض مردم قرار گرفت. زنان تهران در این هنگام، تحرک زیادی از خود نشان دادند و علاوه بر تشویق مردان به مقابله با این مساله، خود تا لحظه یورش به سفارت روس، مردان را همراهی و برای آزادی زنان گرجی محبوس در سفارت تلاش کردند. زنان همواره در تاریخ گذشته ایران حضوری پنهان داشته‌اند، اما این حضور پنهان مانع حذف آنان نشد و سیاستمداران نتوانستند از کنار آنها بی‌اعتنا بگذرند. نبض اقتصاد جامعه و خانواده در اختیار آنها بود و اشارتی از سوی آنها بازار را کساد می‌کرد. اولین حضور مشهور زنان را در جریان تحریم تنباکو مشاهده می‌کنیم که در نوع خود بی‌نظیر است. این تحریم زنانه به دربار ناصرالدین شاه کشیده شد و او احتیاجی ندارد که پای در کوچه و بازار بگذارد و در همان حرم خود از تقابل دین و حکومت آگاه می‌شود. روایت است که انیس‌الدوله همسر محبوب شاه دستور جمع‌آوری قلیان‌ها را داد و زمانی که خدمه وی در حال جمع‌آوری بودند ناصرالدین شاه به حرم وارد شد و از انیس‌الدوله در این خصوص سوال کرد. با شنیدن پاسخ وی که «همان کس که مرا به تو حلال کرده امر به حرامی استفاده از قلیان را داده است» روی در هم کشید و گویا از آن پس دستور تهیه قلیان را نداد، اما تحریم منسوجات فرنگی اقدامی دیگر از سوی زنان بود که با تفکر خودکفایی اقتصادی و ممانعت از خروج سرمایه ملی صورت گرفت. با تشکیل شرکت اسلامی در سال ۱۳۱۶، پارچه‌های وطنی توسط زنان ایرانی ترویج شد. با پیش آمدن انقلاب مشروطه دگرگونی‌های بسیاری در ایران روی داد. این روند در دوره‌های بعدی نیز ادامه پیدا کرد. حضور زنان در انقلاب اسلامی و نقشی که در استقرار نظام جمهوری اسلامی داشتند قابل انکار نیست.

www.ayam@jamejamonline.ir

شماره ۶۸
پنجشنبه ۵ خرداد ۹۰
صفحه ۱۶

دوره پانزدهم

۲ زنان در اسطوره و تاریخ

۳ جایگاه زن در روزنامه اختر

زنان مغولی در پیوند

۴ با تاریخ ایران

۶ حضور زنان پس از انقلاب مشروطه

۸ واقعه تنباکو و جنبش بیداری ایرانیان

۹ امام خمینی و انقلاب اسلامی

۱۰ قانون خوب، اجرای بد

۱۲ مولود شوم استعمار

۱۳ رد پای تفرقه

۱۵ سفر در جاده‌های بیابانی

۱۶ یادمان

طرح: آرزو نادری